

connexions

Ruralitzar les polítiques: un gran repte de país

vista prèvia >

La Catalunya sencera requereix mirar totes les realitats del país, i que aquestes estiguin presents a l'hora d'afrontar les transformacions necessàries. Durant molt de temps l'Agenda Rural ha estat silenciada i poc present als objectius del país. Les transformacions demogràfiques i el necessari equilibri territorial fan més important que mai que l'àmbit rural es faci present i formi part del desenvolupament nacional amb veu pròpia, objectius i futur.

Carme Ferrer Cervelló

Alcaldeessa de Senan, responsable de territori de l'Associació de Micropobles de Catalunya i membre de la Comissió Redactora de l'Agenda Rural

@carmeferrerc

D'on venim

La crisi de la Covid-19 posa en evidència les diferències en la confortabilitat i la qualitat de vida entre el món rural i les grans urbs i catalitza una oportunitat d'omplir de nou de vida el món rural. Reïxis una nova oportunitat per deixar enrere la tendència d'any rere any perdent població i també oportunitats que com a conjunt de la societat no hauríem de permetre'ns desapropiar, ja que des d'aquests petits municipis es custodia, es conserva, s'estima, es gestiona i es treballa el territori d'una part molt important del país. Ara mateix a l'agenda política i social, per fi, ressonen més que mai conceptes com despoblament, repoblament i equilibri territorial.

I sota aquest context els municipis rurals afronten molts reptes i situacions. Es teixeixen complicitats des del territori, reivindicant la proximitat i l'autenticitat del petit món que ens envolta, explicant que també ha de ser avantguardista i capdavanter, treballant per millorar la qualitat de vida dels seus habitants. Alhora hi ha una gran tasca per comunicar i posar en evidència les dificultats

que comporta la gestió d'un territori poc poblat amb els mateixos deures que les grans urbs però amb escassos recursos econòmics, tècnics i humans.

I sumat a tot això ens trobem en un moment en què la societat, ara més que mai, exigeix noves maneres de governança dels territoris, més participatives i participades, més transparents i, sobretot, molt més properes a la ciutadania. Una aposta real, defugint de la gentrificació de les grans ciutats, que permeti avançar cap a una nova manera d'entendre el govern dels espais de la vida quotidiana.

És per aquest motiu que el món rural ha de reivindicar en conjunt formar part de les decisions sobre el desenvolupament territorial, econòmic i social com a peça fonamental que és per al desenvolupament sostenible del país i del planeta i ens calen polítiques actives centrades al territori, on l'Agenda Rural de Catalunya hi pot jugar un paper important. Una Agenda Rural de Catalunya que a la vegada integra l'estratègia de desenvolupament rural europea responent a la sol·licitud del Parlament Europeu

—Resolució 2018/2770 (RSP)—¹ per redactar una Agenda Rural Europea que fomenti el desenvolupament socioeconòmic, el creixement i la diversificació econòmica, el benestar social, la protecció de la natura i la cooperació i interconnexió amb les àrees urbanes. Aquesta Agenda Rural s'ha de complementar amb l'Agenda dels pobles i ciutats de Catalunya² i promoure una estratègia de desenvolupament territorial sostenible conjunta rural-urbà, sota el marc de l'Acord Nacional per a l'Agenda 2030.³

I és sota aquest pretext que el novembre del 2020 la «Comissió Interdepartamental de Despoblament Rural» de la Generalitat de Catalunya encarrega a una comissió redactora formada per l'Associació d'Iniciatives Rurals de Catalunya (ARCA), l'Associació Catalana de Municipis (ACM), l'Associació de Micropobles de Catalunya (MdC) i el Consell Assessor de

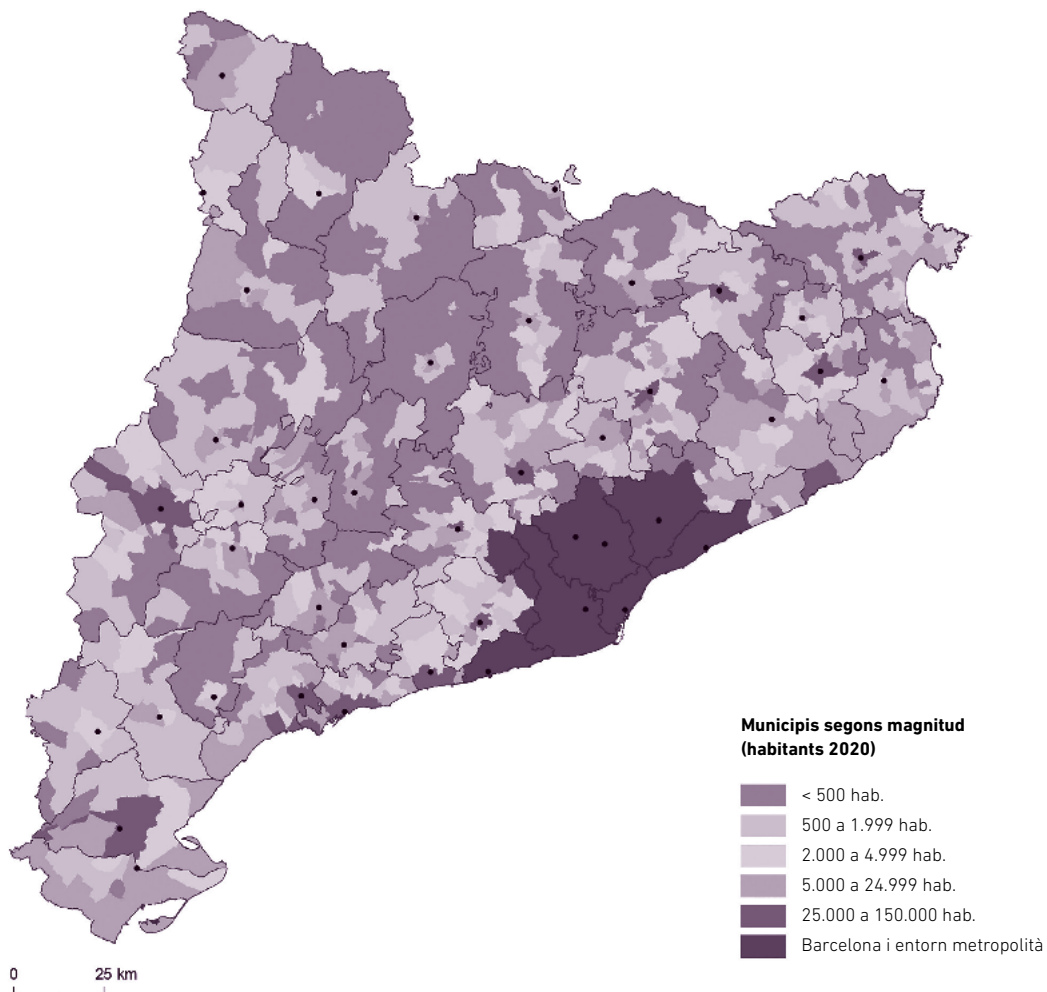
1 PARLAMENT EUROPEU, «Résolution sur la prise en compte des besoins spécifiques des zones rurales, montagneuses et isolées».

2 GENERALITAT DE CATALUNYA, «Agenda dels pobles i ciutats Catalunya 2050».

3 GENERALITAT DE CATALUNYA, «L'Acord nacional per a l'Agenda 2030».

El món rural ha de reivindicar en conjunt formar part de les decisions sobre el desenvolupament territorial

Figura 1
Municipis de Catalunya segons la magnitud demogràfica, 2020

Font: Atles del món rural, 2022.

La magnitud demogràfica dels municipis ja ens determina una primera regla de ruralitat, en la qual queda totalment palesa la relació directa que s'estableix entre rerepaís i ruralitat

Desenvolupament Sostenible (CADS), la coordinació del document.

Amb l'Agenda Rural de Catalunya, el país es pretén dotar d'eines com a resposta a necessitats com són millorar la qualitat de vida dels habitants de les zones rurals, garantir el benestar dels seus habitants, reconnectar les necessitats i realitats rurals i urbanes, aturar el procés de despoblament d'algunes zones rurals, fer front a l'emergència climàtica, garantir els serveis ecosistèmics que ofereixen els espais naturals i l'activitat agrària, desenvolupar el procés de transició energètica, distribuïda i participada, millorar la competitivitat empresarial rural, plantejar sistemes de governança i custòdia del Govern que facilitin la transversalitat i tinguin en compte les ruralitats i garantir que els fons europeus tindran en compte les necessitats i urgències del món rural.

On som?

Al maig del 2022 es va presentar una nova edició de l'«Atlas del Món Rural

2022»⁴ sota el nom «Despoblament o Revitalització?». Un document promogut per ACM, l'ARCA i l'MdC conjuntament amb Departament de Geografia i Sociologia de la Universitat de Lleida. Un document que es treballa paral·lelament a la redacció de l'Agenda Rural de Catalunya i que com bé apunta en la seva introducció: «A propòsit del títol d'aquest nou Atlas, retrat del món rural, es considerava repetitiu parlar encara de l'Atlas de la 'nova ruralitat'. Donem la nova ruralitat per assumida, donem per assumida una ruralitat que s'ha equiparat socialment i culturalment amb les ciutats, per bé que amb les seves singularitats manifestes. I remarquem els nous desenvolupaments davant dels quals ens trobem, unes àrees poc poblades que naveguen entre les aigües de la recessió i el risc de despoblament, d'una banda, i les de la recuperació socioeconòmica i el repoblament, de l'altra. Les cartes, en aquest sentit, no estan encara donades, i cada ruralitat s'haurà d'atendre als propis recursos, a la capacitat d'iniciativa o a la confluència de determinats astres» i que de partida ens mostra mapes tan contundents com el mapa de la figura 1, on podem observar com la magnitud demogrà-

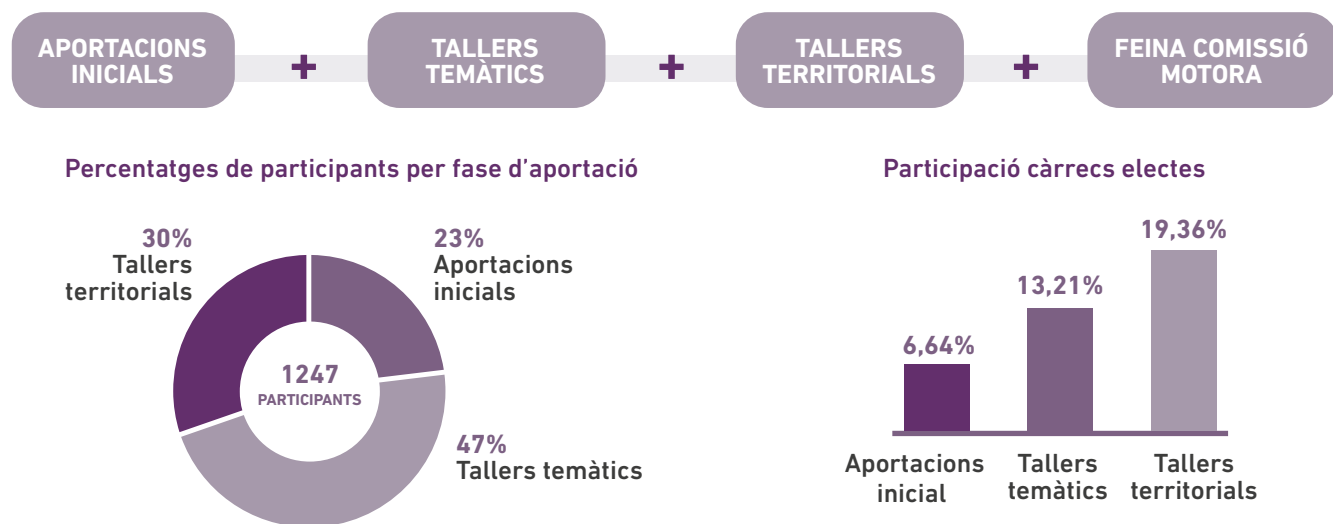
fica dels municipis ja ens determina una primera regla de ruralitat, en la qual queda totalment palesa la relació directa que s'estableix entre rerepaís i ruralitat.

Tal com el propi autor interpreta el mapa i prenent com a font el padró municipal d'habitants de 2020 de l'Idescat: «El segment més present entre els municipis de Catalunya correspon als municipis més petits, els de menys de 500 habitants, 336 en conjunt. A mida que augmenta la magnitud del municipi la xifra va baixant: 250 municipis d'entre 500 i 1.999 habitants, 128 entre 2.000 i 4.999 habitants, 96 entre 5.000 i 24.999 habitants, 19 de més de 25.000 habitants. País de contrastos: d'una banda els 336 municipis de menys de 500 habitants suposen més del 35% dels municipis i de la superfície del país, però representen tot just l'1% de la seva població. Per altra part, Barcelona i municipis de l'entorn metropolità, que concentren el 12% dels municipis del país i el 7% de la seva extensió, sumen més del 64% de la població. Els municipis rurals, de menys de 5.000 habitants, ocupen 3/4 parts del territori, però només hi viuen el 9,2% dels catalans».

4 ALDOMÀ BUIXADÉ, *Atlas del Món Rural 2022*.

Davant aquest panorama arriba el moment d'establir una aposta ferma per habitar aquests municipis rurals, buscant i imaginant noves fórmules, més enllà d'allò tradicionalment conegut

Figura 2
Procés participatiu de l'Agenda Rural de Catalunya

357 ENTITATS DIFERENTS HAN FET APORTACIONS EN TOTES LES FASES DE PARTICIPACIÓ

Font: Departament d'Acció Climàtica, Alimentació i Agenda Rural.

Davant aquest panorama arriba el moment d'establir una aposta ferma per habitar aquests municipis rurals, buscant i imaginant noves fórmules, més enllà d'allò tradicionalment conegut i és des d'aquesta premissa que s'inicia el procés participatiu de l'Agenda Rural de

Catalunya per elaborar una proposta el més àmplia i participada possible.

Més de 1.200 persones van participar en els diversos tallers que es van organitzar arreu del territori per donar resposta als nombrosos

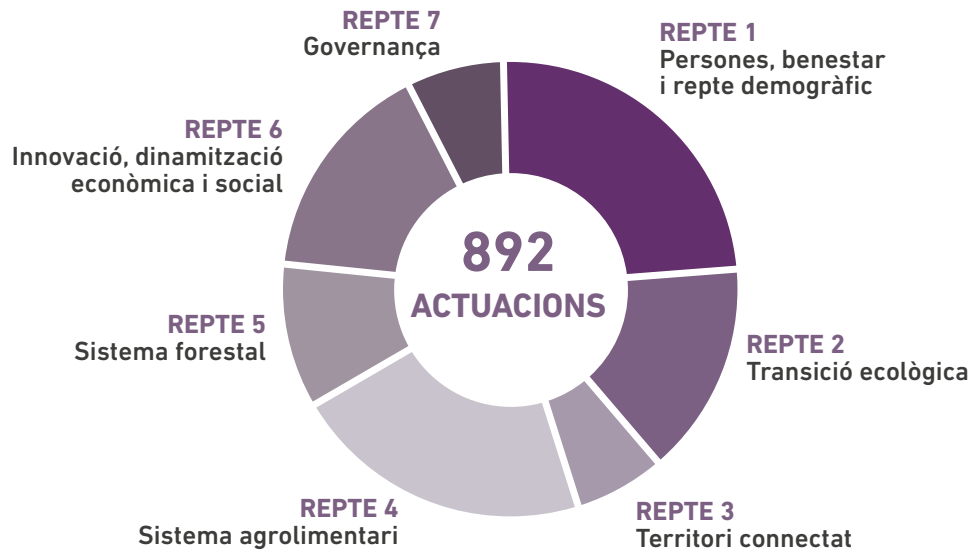
reptes als quals s'enfronta el món rural.

De resultes d'aquest procés de participació, es determinen set grans reptes i es defineixen un total de 892 accions, de les quals 277 són prioritàries i 59 s'identifiquen com a estratègiques:

Les propostes s'engloben en diferents aspectes relacionats amb el benestar de les persones, la seva qualitat de vida i l'accés i la millora dels serveis bàsics

Figura 3

Actuacions de l'Agenda Rural de Catalunya segmentades per reptes

Font: Departament d'Acció Climàtica, Alimentació i Agenda Rural.

Repte 1: Persones, benestar i repte demogràfic

Aquest àmbit compta amb 208 accions proposades i pretén garantir els drets socials, uns serveis dignes i assegurar un món rural viu. Les propostes s'engloben en

diferents aspectes relacionats amb el benestar de les persones, la seva qualitat de vida i l'accés i millora dels serveis bàsics. De la mateixa manera vol donar resposta a un dels grans reptes del món rural com és el despoblament i disposar dels serveis bàsics

i essencials, aspectes que són altament necessaris per mantenir el món rural poblat per tal que les persones que decideixin desenvolupar els seus projectes de vida ho puguin fer amb igualtat de condicions respecte a la resta de la ciutadania.

Una de les grans demandes del món rural és l'accés i adaptació a la societat digital

Repte 2: Transició ecològica

S'inclouen 138 accions diferents dirigides a àmbits bàsics per a fer front a la transició energètica, la gestió regenerativa dels recursos naturals així com la protecció dels serveis ecosistèmics i proposa mesures per a la mitigació i adaptació als efectes del canvi climàtic.

Repte 3: Territori connectat

Una de les grans demandes del món rural és l'accés i adaptació a la societat digital, tant pel que fa a l'equilibri territorial vinculat a la mobilitat sostenible i el manteniment de les xarxes viàries, així com propostes dirigides a la millora i manteniment de les xarxes elèctriques, encara deficientes en molts punts del territori rural. Aquestes qüestions compten amb 58 accions que desenvolupen les mesures a prendre.

Repte 4: Sistema agroalimentari

El repte de consolidar canvis en el sistema alimentari engloba 189 propostes dirigides bàsicament a tota la cadena alimentària que ens apropin a la sobirania alimentària.

Repte 5: Sistema forestal

Aquest repte consta de 91 accions dirigides a impulsar una gestió forestal i aprofitament sostenible de la gran i creixent superfície forestal de Catalunya degut a la pèrdua dels mosaics agroforestals, malaureament poc gestionada, que deriva a incendis forestals cada cop més virulents.

Repte 6: Innovació, dinamització econòmica i social

En aquest repte s'engloben els diferents motors econòmics des d'un punt de vista dels serveis bàsics però sense descuidar les noves oportunitats des d'una mirada més innovadora i disruptiva. Conté 144 accions destinades a àmbits com l'impuls de la innovació rural i la dinamització econòmica, mitjançant el relleu generacional rural, l'activitat econòmica, la valorització del patrimoni i la innovació cultural.

Repte 7: Governança

Una de les demandes històriques del territori sempre ha estat que se l'escolti abans de dictaminar lleis i

altres eines legislatives i jurídiques. Aquest repte engloba 56 accions orientades a descentralitzar i democratitzar la participació i la presa de decisions per tal de garantir un desenvolupament just i equitatiu respecte al conjunt del territori.

On anem?

El 24 de maig de 2022 el Govern de la Generalitat va aprovar l'Agenda Rural de Catalunya,⁵ i aquest document estratègic ha d'esdevenir un element imprescindible per planificar les polítiques d'equilibri i cohesió territorial del país. Posteriorment, el 19 de juliol de 2022 es pren l'acord per a la creació de la Comissió Interdepartamental de Governança Rural⁶ que passarà a substituir la Comissió Interdepartamental sobre Despoblament Rural⁷ creada l'agost de 2017. Serà a través de la Comissió In-

5 GENERALITAT DE CATALUNYA, «Acord GOV/108/2022, de 24 de maig, en relació amb l'Agenda Rural de Catalunya».

6 GENERALITAT DE CATALUNYA, «Acord GOV/153/2022, de 19 de juliol, en relació amb la Comissió Interdepartamental de Governança Rural».

7 GENERALITAT DE CATALUNYA, «Acord GOV/120/2017, d'1 d'agost, de creació de la Comissió Interdepartamental sobre Despoblament Rural».

L'Agenda Rural ha d'esdevenir un element imprescindible per planificar les polítiques d'equilibri i cohesió territorial del país

terdepartamental de Governança Rural que es vetllarà pel seguiment i compliment dels objectius marcats, i també serà l'espai on es proposarà accions de govern per a promoure l'equilibri territorial i el desenvolupament econòmic i social, i supervisarà que cap acció del Govern sigui contrària als objectius de desenvolupament rural. Per tal de garantir el desplegament d'aquestes accions s'establirà un pla d'acció que en definirà les bases.

D'altra banda, la Comissió Motora de l'Agenda Rural, formada per agents socials i econòmics representatius del món rural, també vetllarà pel seguiment i compliment dels objectius del pla d'acció de l'Agenda Rural de Catalunya.

I per concloure

És imperiosament necessari disposar d'un món rural viu, que faci de custodi del territori i per això ens cal atraure i fixar talent intel·lectual oferint oportunitats de treball qualificat, bones comunicacions viàries així com tecnològiques que permetin des de qualsevol punt d'una comarca ru-

ral el treball autònom i l'establiment de la petita empresa, que en molts casos pot ser el desencadenant de progrés i futur d'un petit municipi. Una aposta ferma pel sector primari, l'accés democratitzat a la terra i el producte local, el turisme i l'artesanía, el paisatge, l'urbanisme i la tan controvertida transició energètica, les oportunitats i el benestar de la ciutadania. Cal, però, que totes aquestes accions no vinguin imposades i dictades des d'estaments aliens al territori, sense haver-hi pogut dir res en absolut des de la proximitat. Per això, i amb totes aquestes eines definides, caldrà afrontar l'actualització i l'adaptació de la legislació a les necessitats territorials, garantint mecanismes d'adaptació de les polítiques al medi rural, caldrà entomar també el repte de ruralitzar les polítiques. El Projecte de Llei de l'Estatut del Municipi Rural⁸ serà una de les accions amb l'objectiu de tenir en compte la visió rural en totes les polítiques que impacten en el territori i reivindicar la necessitat de prendre decisions que s'adaptin a l'especificitat de cada entorn rural.

⁸ GENERALITAT DE CATALUNYA, «Avantprojecte de llei de l'Estatut dels municipis rurals».

Ha arribat el moment de revolucionar i catalitzar polítiques actives als territoris rurals, a través de noves idees amb un nou model més horitzontal, com són accions que ja s'estan duent a terme des del Govern de la Generalitat. En matèria d'educació destinant recursos a la creació de llars d'infants rurals, obertura i reobertura d'escoles rurals. Accions en matèria d'habitatge com són convocatòries específiques de rehabilitació d'habitatges en municipis poc poblats o de muntanya, modificacions urbanístiques incloses a la llei d'acompanyament de pressupostos que faciliten les intervencions en sòls no urbanitzables. En matèria d'energia, la redacció del nou Pla territorial sectorial per a la implantació de les energies renovables a Catalunya (PLATER) acompanyat del desplegament de les Oficines de Transició Energètica (OTE) ubicades als Consells Comarcals, la Llei d'Espais Agraris l'objecte de la qual és regular la planificació i la gestió dels espais agraris de Catalunya i llur conservació i protecció. Polítiques específiques d'ocupació com el programa Oportunitat500 d'acollida de refugiats als micropobles, o les estratègies que defineixen els Grups

d'Acció Local sota el paraigua de l'Associació d'Iniciatives Rurals de Catalunya per al nou període Leader d'ajuts europeus, entre d'altres. Toca activar-se i fer del medi rural un espai punter en la innovació, en el qual les noves tecnologies permetin desenvolupar serveis impensables fins al moment i que a la vegada serveixin per a generar noves oportunitats a la ciutadania, i tot això en consonància amb els Objectius de Desenvolupament Sostenible que integren l'Agenda 2030.

L'Agenda Rural de Catalunya és la veu del territori que reivindica formar part de les decisions que es prenen en el desenvolupament territorial, el punt de partida per on començar a desplegar les propostes per a un món rural viu i per viure-hi amb les necessitats essencials i bàsiques garantides. A tal efecte cal que se situï a l'agenda estratègica i pressupostària de totes les institucions públiques del país, des de la Generalitat fins a les supramunicipals i municipals.

Així que, comença a ser hora de deixar enrere conceptes com el despoblament, inclús el repoblament, i

centrar-nos en el gran repte: l'equilibri territorial. ■

■ Bibliografia

ALDOMÀ BUIXADÉ, Ignasi. *Atlas del Món Rural 2022*. Universitat de Lleida, 2022.

GENERALITAT DE CATALUNYA. «Agenda dels pobles i ciutats Catalunya 2050» [en línia]. Disponible a: <www.territori.gencat.cat>.

GENERALITAT DE CATALUNYA. «L'Acord nacional per a l'Agenda 2030» [en línia]. Disponible a: <www.cads.gencat.cat>.

GENERALITAT DE CATALUNYA. «ACORD GOV/108/2022, de 24 de maig, en relació amb l'Agenda Rural de Catalunya».

GENERALITAT DE CATALUNYA. «ACORD GOV/153/2022, de 19 de juliol, en relació amb la Comissió Interdepartamental de Governança Rural».

GENERALITAT DE CATALUNYA. «ACORD GOV/120/2017, d'1 d'agost, de creació de la Comissió Interdepartamental sobre Despoblament Rural».

GENERALITAT DE CATALUNYA. «Avantprojecte de llei de l'Estatut dels municipis rurals» [en línia]. Disponible a: <www.governobert.gencat.cat>.

PARLAMENT EUROPEU. «Résolution sur la prise en compte des besoins spécifiques des zones rurales, montagneuses et isolées» [en línia]. Disponible a: <www.oeil.secure.europarl.europa.eu>.